

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Challenges without a Real External Policy. Demography

Проблеми поза реальною
зовнішньою політикою.

Демографія

ДЕМОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ: УКРАЇНА–ЄС

- У Євросоюзі загальна чисельність населення на 1 січня 2018 року становила 512,7 млн. осіб, що на 1,1 млн. осіб більше, ніж роком раніше. За період 2007–2017 років чисельність населення у Євросоюзі зросла на 13,2 млн. осіб. При цьому, зростання чисельності відбувається переважно, не за рахунок природного приросту, а внаслідок міграційних процесів.

ДЕМОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ: УКРАЇНА–ЄС

- Існують значні розбіжності у чисельності населення у межах країн ЄС: від 0,5 млн. на Мальті до 82,9 млн. осіб у Німеччині. Жителі 6 країн (Німеччини, Франції, Великобританії, Італії, Іспанії та Польщі) складають понад 70% населення Євросоюзу.
- Як інформує статистика, населення України продовжує скорочуватися. Так, лише за минулий рік українців стало менше на 198,1 тис. осіб, а за період 2007–2017 років населення зменшилося майже на 10%, або 4,2 млн. осіб, і на 1 січня цього року нараховувало 42,4 млн. осіб.

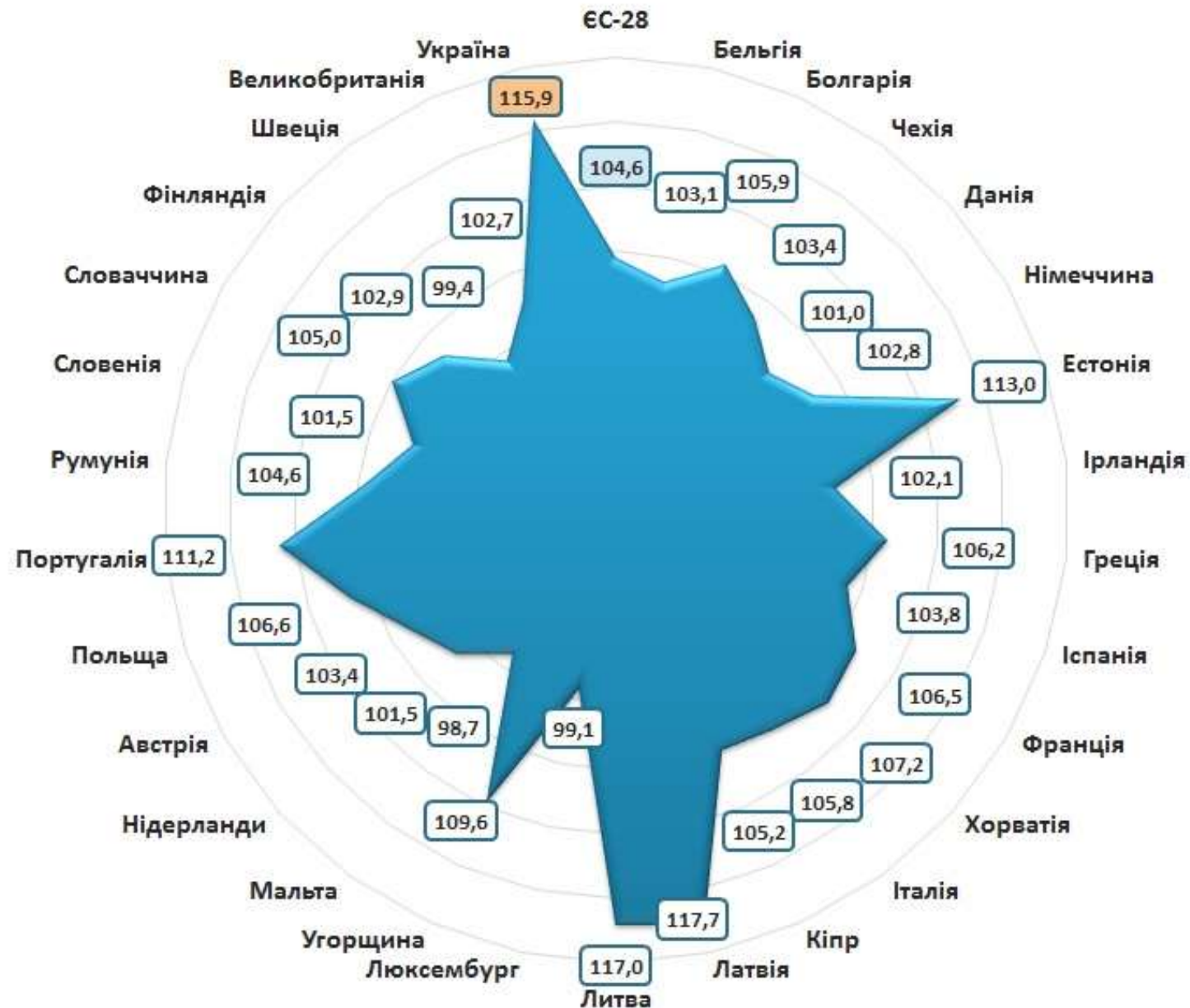

ДЕМОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ: УКРАЇНА–ЄС

- В Україні та ЄС більшість населення – це жінки. Зокрема, в Україні на 100 осіб чоловічої статі припадає 115,9 жінок, у середньому у ЄС–28 цей показник складає 104,6. Слід відмітити, що лише у трьох країнах ЄС чоловіче населення, хоч і незначно, але переважає – Швеції, Мальті, Люксембурзі.

ЧИСЕЛЬНІСТЬ ЖІНОК НА 100 ОСІБ ЧОЛОВІЧОЇ СТАТТІ, осіб

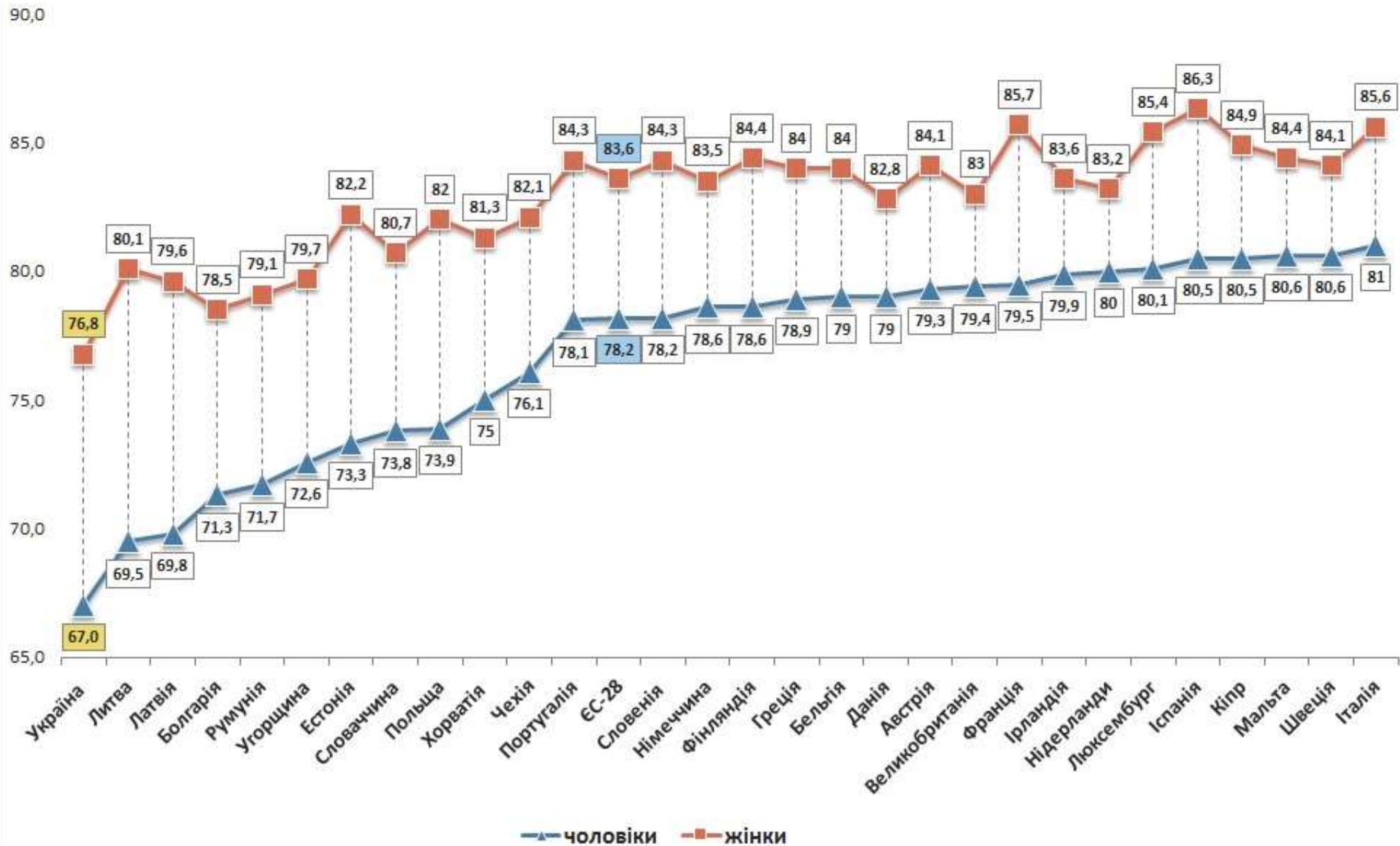

ДЕМОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ: УКРАЇНА–ЄС

- В Україні середня очікувана тривалість життя при народженні становить 72 роки, що на 9 років менше, ніж у Євросоюзі, де вона складає 81 рік (від 74,9 років у Литві, Латвії та Болгарії до 83,5 років в Іспанії). Більш помітний цей розрив серед населення чоловічої статті. В Україні середня тривалість життя чоловіків становить 67 років, у ЄС – 78,2 року.

СЕРЕДНЯ ОЧІКУВАНА ТРИВАЛІСТЬ ЖИТТЯ ПРИ НАРОДЖЕННІ, років

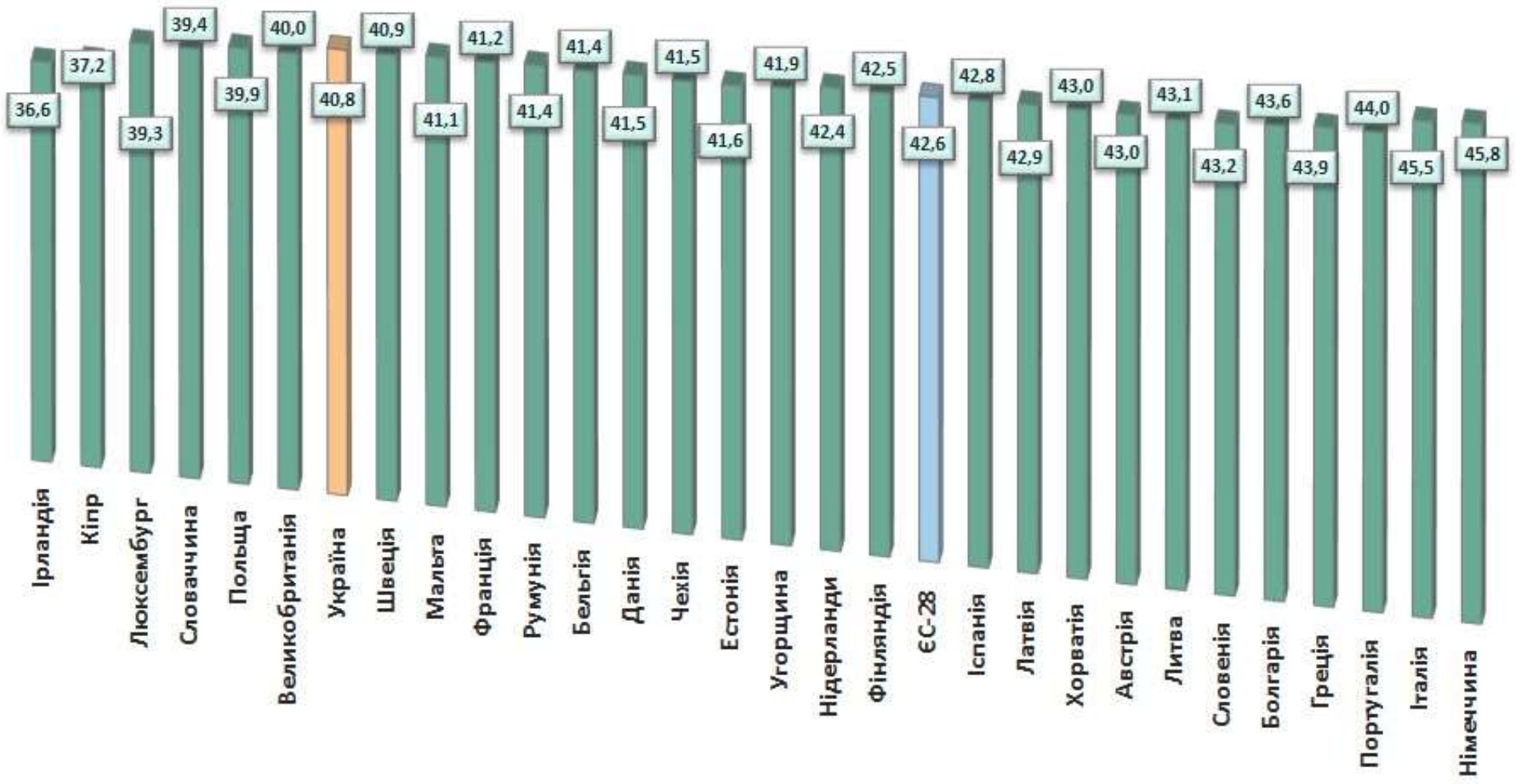

ДЕМОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ: УКРАЇНА–ЄС

- В Україні, так і ЄС середній вік населення, є досить зрілим. Так, середній медіанний вік українців становить 40,8 року, мешканців Євроспільноти – 42,6 року. При цьому, наймолодшою країною за середнім віком населення є Ірландія (36,6 року), найстаршою – Німеччина (45,8 року).

СЕРЕДНІЙ МЕДІАННИЙ ВІК НАСЕЛЕННЯ, років

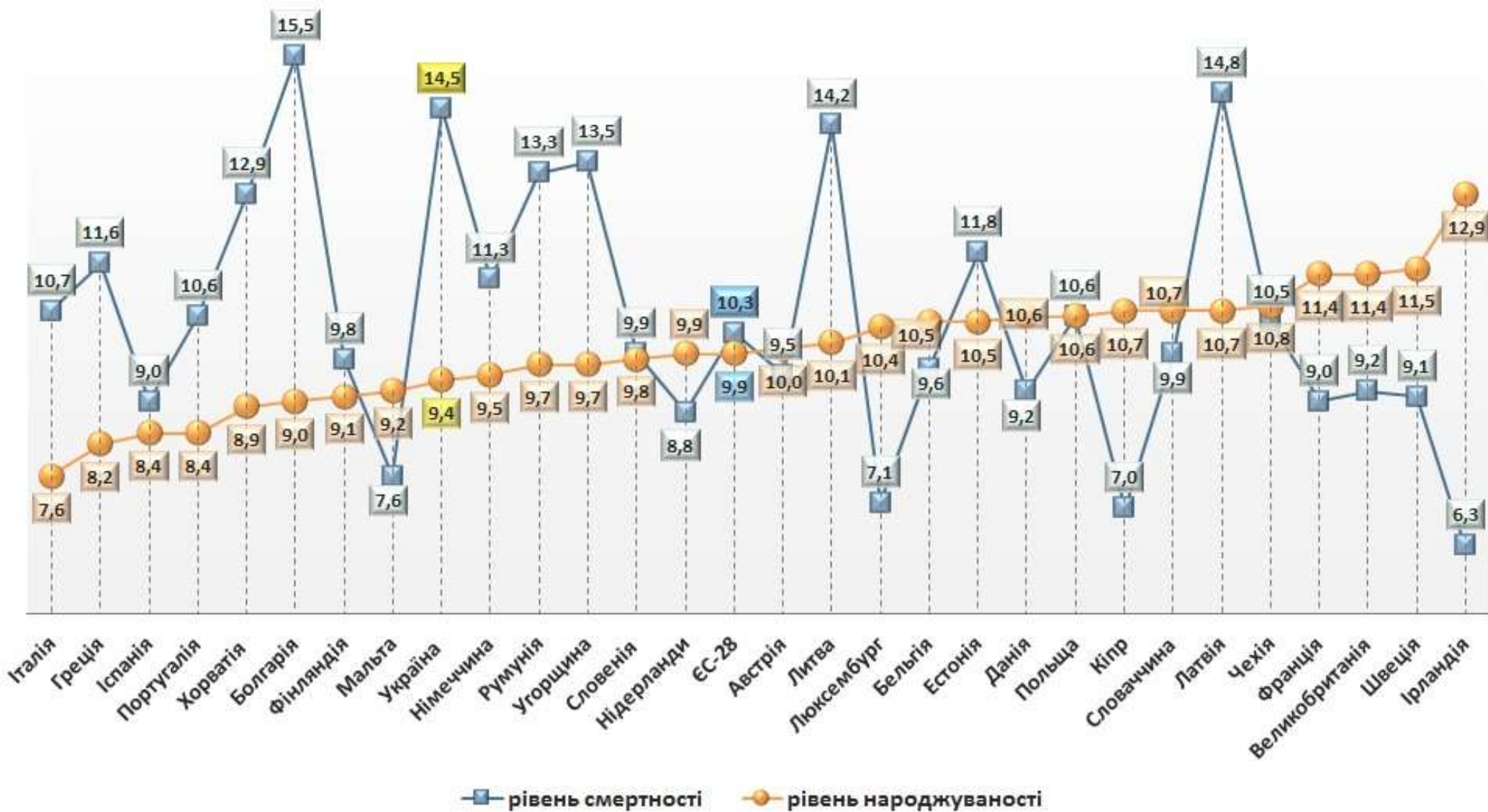

ДЕМОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ: УКРАЇНА–ЄС

- У 16 з 28 країн-членів ЄС рівень смертності перевищує рівень народжуваності, а загалом у Євросоюзі, з розрахунку на 1000 мешканців, відбувається в середньому 9,9 народжень та 10,3 випадки смерті. В Україні розрив між народжуваністю та смертністю більш загрозливий: на 9,4 випадки народження припадає 14,5 смертей.

РІВЕНЬ НАРОДЖУВАНОСТІ ТА СМЕРТНОСТІ, у розрахунку на 1000 осіб

ДЕМОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ: УКРАЇНА–ЄС

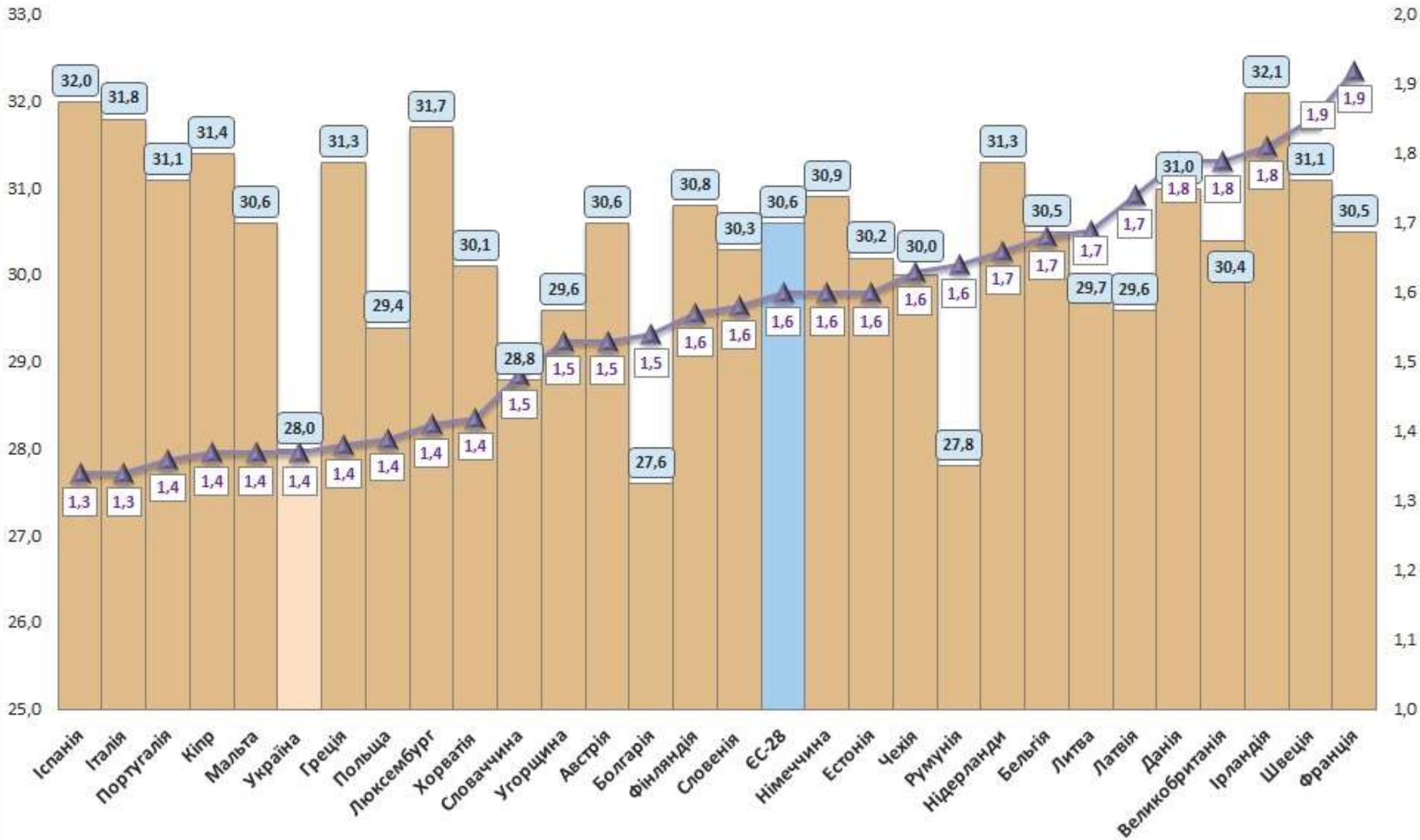
- В Україні та ЄС спостерігається низька інтенсивність народжуваності. Сумарний коефіцієнт народжуваності в Україні становить 1,4 дитини на одну жінку репродуктивного віку, у ЄС цей показник дещо вищий – 1,6, але все ж недостатній для забезпечення навіть простого відтворення населення. Серед країн-членів ЄС найкраща ситуація з народженням дітей у Швеції та Франції (коефіцієнт 1,9), найгірша – в Іспанії та Італії (1,3).

ДЕМОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ: УКРАЇНА–ЄС

- Середній вік жінки при народженні дитини в Україні становить 28 років, що на 2,6 роки менше, ніж у Євросоюзі (30,6 років). Серед європейських країн найстарші за середнім віком мами проживають в Ірландії (32,1 роки), наймолодші у Болгарії (27,6 років).
- Незадовільна народжуваність є основним чинником позитивної динаміки щодо старіння населення України та ЄС, що, в свою чергу, рік від року поглиблює демографічне навантаження на продуктивну (економічну активну) частину населення.

■ середній вік матері при народженні дитини (ліва вісь), років

▲ коефіцієнт народжуваності на одну жінку репродуктивного періоду (права вісь), дітей

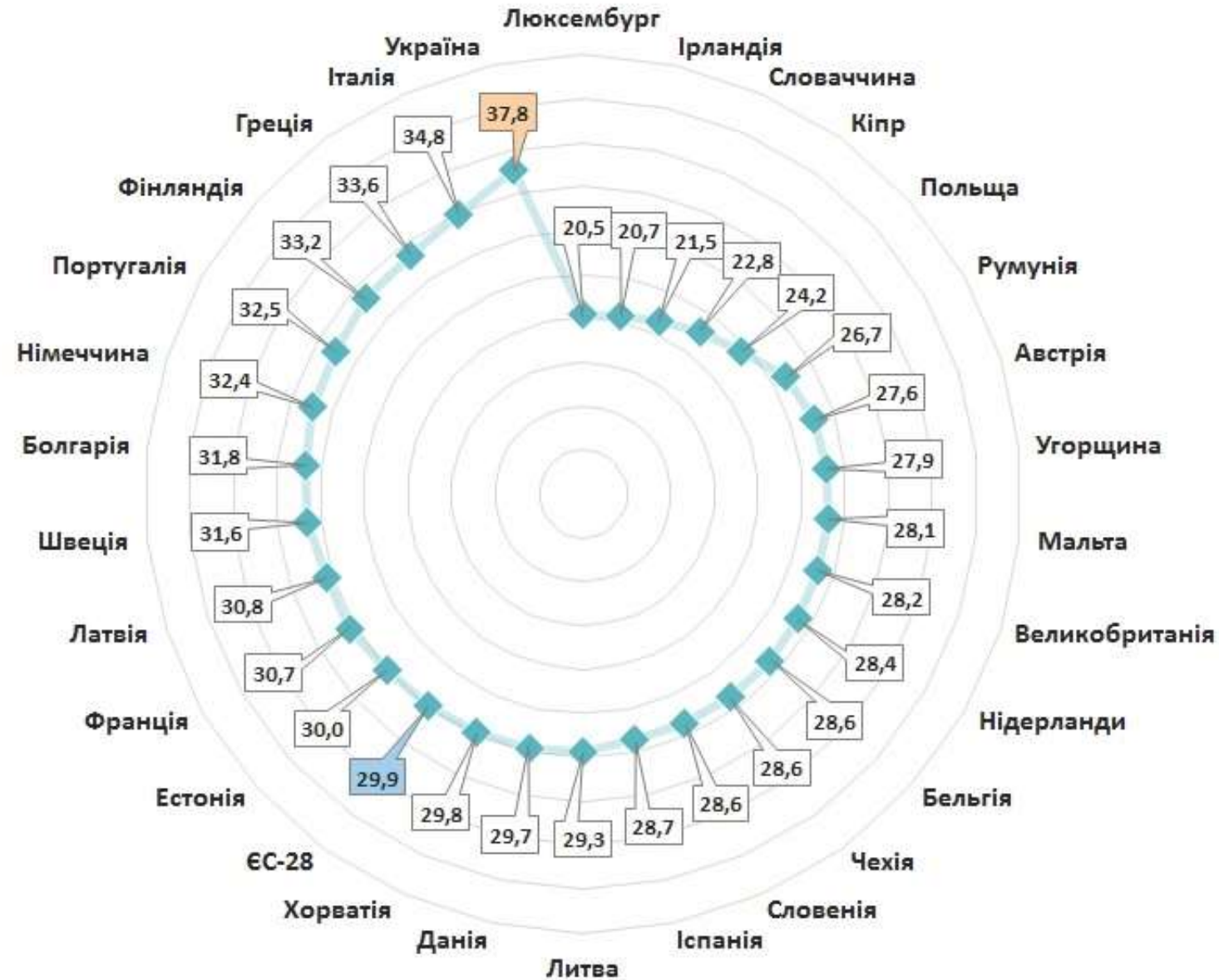

ДЕМОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ: УКРАЇНА–ЄС

- На сьогодні частка населення, яке не заробляє собі на життя з причин старості, по відношенню до економічно активного населення, становить: в Україні – 37,8%, у ЄС–29,9% (від 20,7% в Ірландії до 34,8% в Італії). За довгостроковими прогнозами європейців до 2050 року цей показник у ЄС досягне 50%.

ЧАСТКА НАСЕЛЕННЯ, ЯКЕ НЕ ЗАРОБЛЯЄ СОБИ НА ЖИТТЯ З ПРИЧИНИ СТАРОСТІ, %

Міграційна криза в ЄС

- «2015 рік, швидше за все, поб'є попередні рекорди з рівня вимушеної міграції», - заявили в УВКБ ООН зі справ біженців.
- УВКБ ООН звітувало про більш ніж 5 мільйонів осіб, котрі були вимушені змінити своє місце проживання з початку 2015 року внаслідок політичних переслідувань, збройних конфліктів та порушень прав людини. З них 4,2 млн осіб були зареєстровані як внутрішньо переміщені особи (ВПО), 839 тисяч осіб були переміщені за межі своєї країни. Загальна кількість шукачів притулку та ВПО на середину 2015 року становила 58 млн, що співрозмірно з населенням Італії.

Міграційна криза в ЄС

- За даними ООН, країни, з яких походить більша частина шукачів притулку, не змінюються з 2014 року: це Сирія, Афганістан, Сомалі, Південний Судан, Судан, Демократична Республіка Конго, Центральноафриканська Республіка, М'янма та Еритрея.

Динаміка кількості біженців у світі, млн

За даними ООН, показник станом на червень 2015 р.

Міграційна криза в ЄС

- Основним фактором, що впливає на зростання кількості шукачів притулку, є війна в Сирії. Якщо виключити цю країну з обрахунків, то з 2011 року зростання відбулося лише на рівні 5% (+ 500 тис. осіб).
- З 2012 року кількість сирійських біженців зросла більш ніж у 30 разів: 23,4 тис. на кінець 2012 та 799,9 тис. на кінець 2015 року.
- За межами ЄС конфлікт в Сирії найбільше вплинув на Туреччину (1,8 млн зареєстрованих біженців), Ліван (1,2 млн), Йорданію (628 800), Ірак (251 300) та Єгипет (131 900) станом на середину 2015 року.

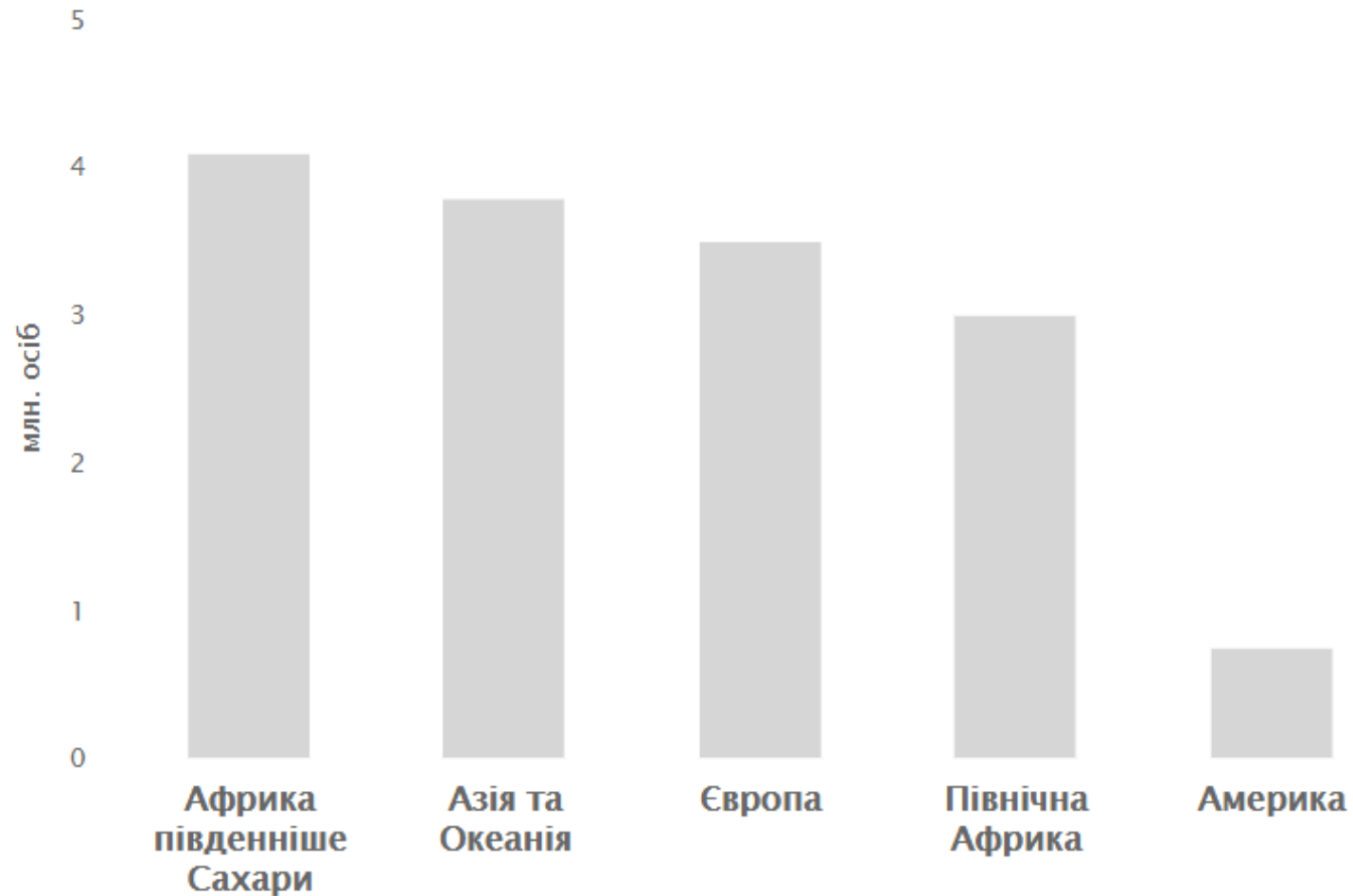

Міграційна криза в ЄС

- Світовими лідерами серед країн притулку є Туреччина, Пакистан, Ліван, Іран, Ефіопія, Йорданія, Кенія, Уганда, Чад, Судан. Таким чином, найбільшу кількість біженців приймає Африка та Близький Схід (7,1 млн), удвічі менше їх зареєстровано в регіоні Азії та Океанії (3,8 млн), приблизно стільки ж зареєстрованих у Європі (3,5 млн) і значно менше – у географічно віддаленій Америці (0,75 млн).

Розподіл біженців за регіонами світу, млн.

За даними ООН, станом на липень 2015 р. за всі роки

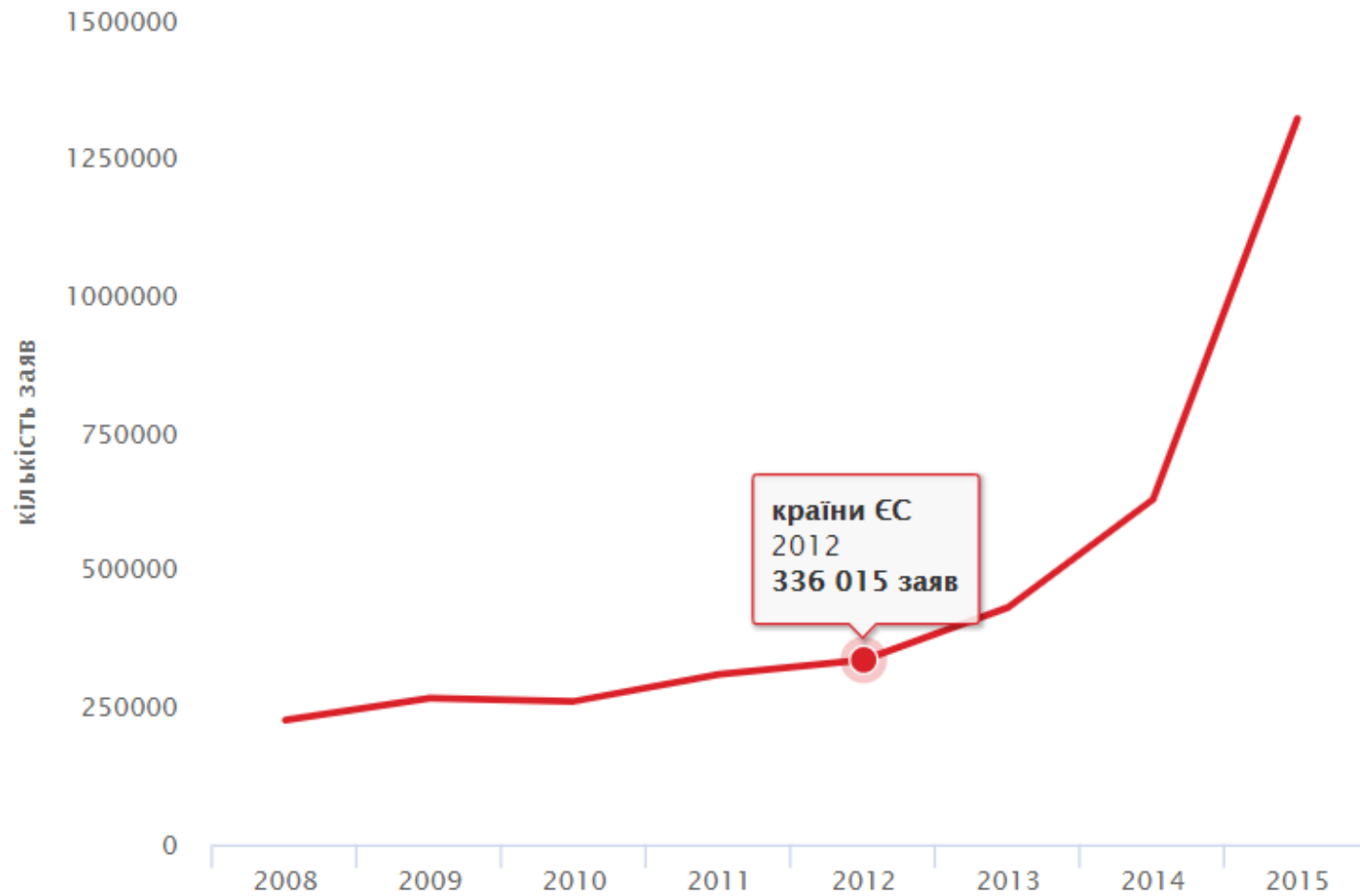

Міграційна криза в ЄС

- У цілому в Європі ситуація з біженцями співвідноситься з загальносвітовими тенденціями. Кількість шукачів притулку починає зростати в 2010 (+ 600 тис. за п'ять останніх років). За даними Євростату, вже протягом 2016 року до ЄС прибуло 132 791 осіб, 410 особи загинули чи пропали безвісти, станом на 1 березня.

Динаміка подання заяв для отримання притулку в ЄС

Джерело даних: Eurostat

funded by the
+ Programme
of the European Union

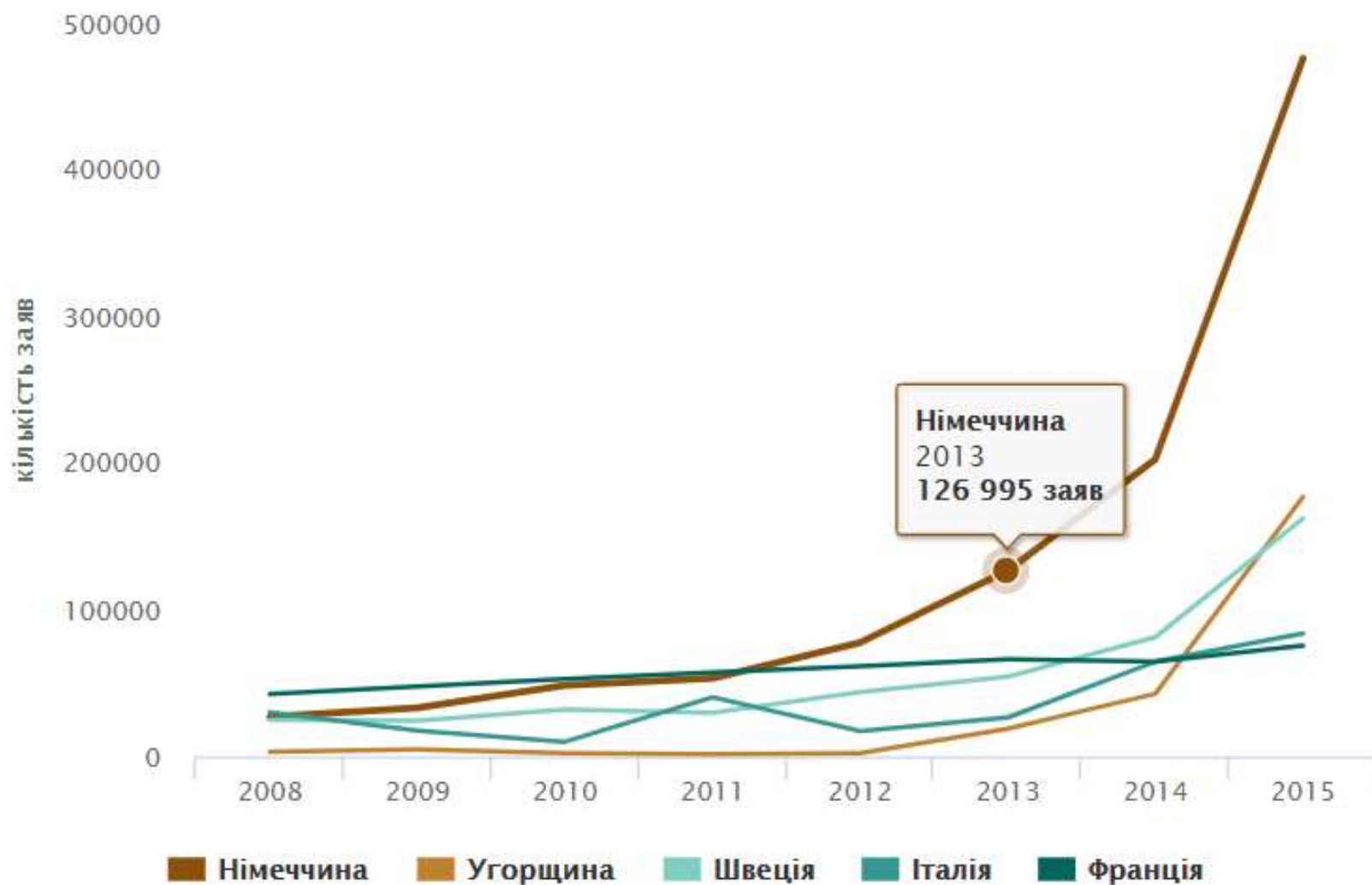

Міграційна криза в ЄС

- Основними країнами-реципієнтами біженців в ЄС стали Німеччина, Швеція, Італія, Франція та Угорщина, в яких було зареєстровано 91% від усіх заявок.
- Більшість прохачів притулку походять з Сирії, Афганістану, Косово та Еритреї. Значне зростання показали Ірак, Нігерія та Україна. Станом на липень 2015 року, 67% зареєстрованих протягом півроку заявок сирійців були подані в країнах ЄС: у Німеччині (29%), Сербії та Косово (16%), Угорщині (9%), Австрії (7%) та Швеції (6%).

Основні країни-реципієнти біженців в ЄС

Джерело даних: Eurostat

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Міграційна криза в ЄС

- Значно зросла частка прийнятих позитивних рішень щодо надання статусу біженця. За даними Євростату, лише протягом третього кварталу 2015 року було схвалено 45 380 заявок. Для порівняння, за весь період 2014 року таких рішень було прийнято в три рази менше — 13 940. Найбільше позитивних рішень приймають стосовно сирійців, еритрейців, осіб без громадянства, іракців, сомалійців та афганців.

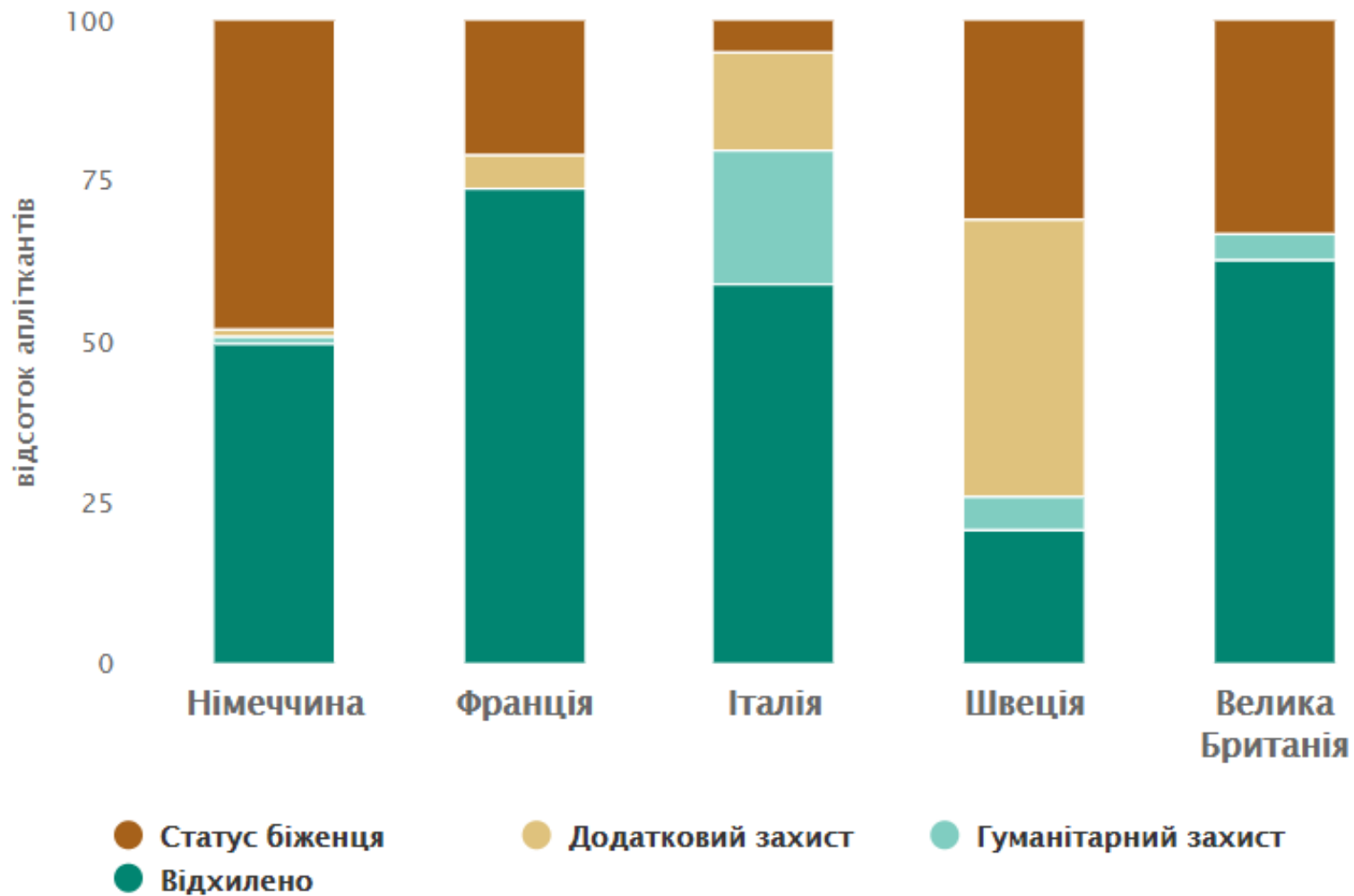

Міграційна криза в ЄС

- Однак політика прийняття рішень не є однорідною. Як свідчать статистичні дані, країни ЄС приймають різні рішення щодо вихідців із тих самих країн.
- За часткою відносно отриманих і схвалених заявок лідирують Болгарія і Швеція, на останньому місці — Хорватія та Угорщина.
- А за абсолютною кількістю позитивних рішень серед перших Швеція і Німеччина.

Прийняття рішень щодо надання статусу біженця у 2015 році, %

Джерело даних: Eurostat

unded by the
- Programme
uropean Union

Міграційна криза в ЄС

- **Додатковий захист** — механізм захисту, що лежить поза Женевською конвенцією 1951 року та не передбачений жодним міжнародним документом. Передбачає надання захисту особі, яка не може отримати статус біженця, проте також не може бути повернена в країну походження, оскільки існує велика ймовірність незаконного ув'язнення, застосування смертної кари, тортур, нелюдського поводження чи поводження, що принижує людську гідність.
- **Гуманітарний захист** — форма захисту, яку надають тим, хто, хоч і не є біженцем, при поверненні в країну походження стикається з загрозою серйозної небезпеки життю, не охопленої поняттям додаткового захисту.

Міграційна криза в ЄС

- Середземноморськими шляхами прибули в Європу 1 015 078 шукачів притулку — що становить приблизно 97% від загальної кількості новоприбулих.
- Міграційний шлях можна умовно розділити на три коридори:
- *Західносередземноморський коридор:* Незначна частина біженців дістається Європи, прямуючи з Марокко та Алжиру в Іспанію. За даними МОМ, у 2015 році цим шляхом скористалося 3845 шукачів притулку. Також, регулярно, через кордон Іспанії з Марокко, що охороняється військовими та представляє собою 7-метровий паркан, намагаються проникнути шукачі притулку з Африки.

Міграційна криза в ЄС

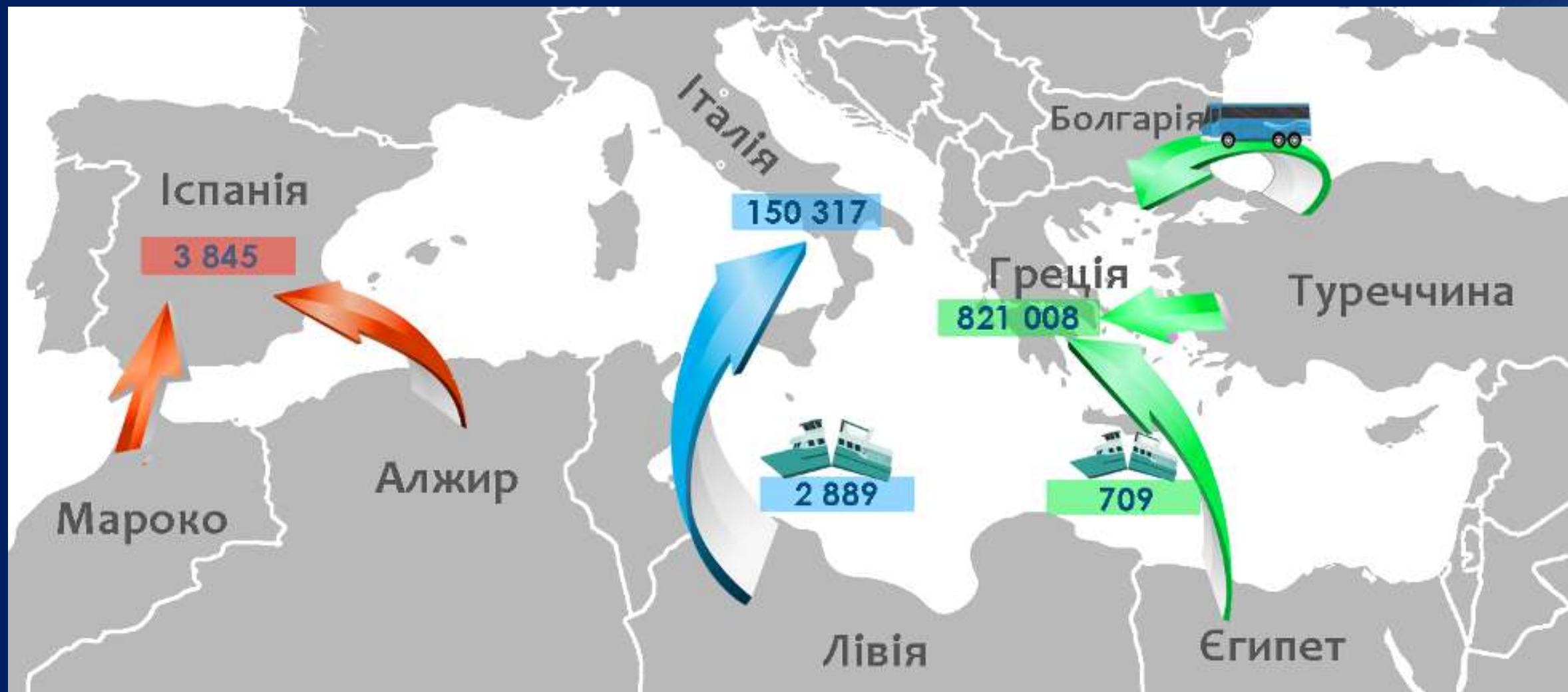
- *Центральносередземноморський коридор:* Значна частина шукачів притулку, що рухається з Африки південніше Сахари (Еритрея, Нігерія та Сомалі), а також Лівії, використовує морський шлях, щоб дістатися Італії. Протягом 2015 року до Італії причалило 150 317 шукачів притулку. Це шлях є значно небезпечнішим, ніж «Туреччина – Греція», за даними МОМ, в 2015 року загинуло 2 889 осіб. Шукачі притулку, що прибувають до Італії, також рухаються в сторону Німеччини та Швеції, проходячи через Австрію.

Міграційна криза в ЄС

- *Східносередземноморський коридор*: Найбільш простий, дешевий та безпечний маршрут в Європу проходить через Туреччину в Грецію. Саме ним користуються біженці з Іраку та Сирії.
- Є два способи дістатися пункту призначення: наземний і морський. Перший спосіб – доїхати автобусом зі Стамбула в Елладу. Його обирає меншість, тому що він передбачає прохід через контрольні прикордонні пункти. Туреччина є «безпечною країною», тому факт перетину її кордону може означати відмову у наданні статусу біженця в ЄС.

- Країни ЄС мають право відновлювати прикордонний контроль на період до шести місяців згідно з Розділом II Шенгенського кодексу. Наразі цим правом скористалися 8 країн-членів. Відновлення контролю не дозволяє зупинити потік мігрантів, але полегшує управління цим потоком та обліком мігрантів. Облік тих, хто прибуває, наразі є першочерговою проблемою, яка потребує вирішення. У відсутності належного обліку звинувачували Грецію, після перевірки Греції на предмет дотримання зобов'язань щодо охорони кордону, було зафіксовано численні порушення. Зокрема, брак належної реєстрації й обліку мігрантів та непроведення дактилоскопії (зняття відбитків пальців).

Країни, які відновили контроль на внутрішніх кордонах ЄС у зв'язку з міграційною кризою відповідно до ст. 23 Шенгенського Кодексу (Schengen Borders Code)

країна	межі контролю	початок	закінчення
Бельгія	Кордон між провінцією Західна Фландрія та Францією	23 лютого 2016	23 березня 2016
Данія	Всі кордони, з акцентом на сухопутному кордоні та шляхах морського сполучення з Німеччиною	4 січня 2016	4 березня 2016
Норвегія	Всі кордони, з акцентом на морських внутрішньо-європейських шляхах сполучення	26 листопада 2015	15 березня 2016
Австрія	Всі кордони, з акцентом на сухопутному кордоні зі Словенією	16 листопада 2015	16 березня 2016
Швеція	Всі кордони, з акцентом на південних та західних портах та сполученні з Данією через Ересунський міст (Öresundsbron)	9 листопада 2015	9 березня 2016
Угорщина	Кордон зі Словенією	17 жовтня 2015	26 жовтня 2015
Словенія	Кордон із Угорщиною	17 вересня 2015	16 жовтня 2015
Австрія	Всі кордони, з акцентом на кордонах з Італією, Угорщиною, Словенією та Словаччиною	16 вересня 2015	15 листопада 2015
Німеччина	Всі кордони, з акцентом на сухопутному кордоні з Австрією	13 вересня 2015	13 травня 2016

Пошукові та рятувальні місії

- Зі збільшенням кількості біженців, які прибувають морем, значно збільшилась кількість нещасних випадків. Відповіддю на це стало посилення пошукових і рятувальних місій у Середземному морі. Такі операції відбуваються постійно з кінця 2013 року, коли італійський уряд запустив операцію Mare Nostrum біля лівійських берегів. Її головним завданням було проведення рятувальних операцій та нагляд за риболовецькими човнами. 1 листопада 2014 Mare Nostrum була замінена на значно масштабнішу операцію Triton, бюджет якої у 2015 році був потроєний, а кількість залучених суден збільшена.

Розбудова мережі центрів прийому біженців (hotspots)

- Можливість створення мережі центрів прийому біженців вперше була згадана 13 травня 2015 року в Європейській міграційній стратегії. Стратегія розглядає центри як пункти, в яких проходитиме ідентифікація, реєстрація та збір відбитків пальців мігрантів.
- Залишається актуальною проблема чіткого визначення завдань центрів. Сьогодні вже існує усталений порядок співпраці між різними агенціями ЄС. І перебудова форм співпраці радше призведе до ускладнень, ніж до посилення кооперації. Одні країни лобюватимуть створення центрів як пунктів утримання біженців. Інші ж блокуватимуть ініціативу як таку, що може призвести до порушень прав людини і усталеного порядку співпраці між агенціями ЄС.

Запровадження легальних можливостей міграції в ЄС

- Першопричиною організованої злочинності у сфері міграції є відсутність легальних способів міграції в ЄС. Передусім потрібно реформувати процес об'єднання сімей, покращити схеми трудової мобільності, здешевити і скоротити тривалість адміністративних процедур у посольствах. Неодноразово піднімалось питання відкриття інформаційних центрів в основних країнах походження мігрантів, де б розповідали про можливості легальної міграції, ризики вибору нелегального шляху, потреби ринку праці в ЄС тощо. Однак відкриття інформаційних центрів відкладене на невизначений час, оскільки спочатку необхідно провести міграційні реформи, впровадження яких гальмується через бюрократичне заважчання.

Впровадження політики переміщення

- Нерівномірний розподіл мігрантів у Європейському союзі і надмірне навантаження на Італію та Грецію дозволило застосувати ч. 3 ст. 78 Лісабонського договору (Treaty of Lisbon). Ця стаття передбачає, що у випадку, якщо один чи більше членів ЄС зіштовхнулися з надзвичайною ситуацією, пов'язаною з напливом громадян третіх країн, Європейська рада за пропозицією Європейської комісії може прийняти запобіжні заходи.

Впровадження політики переміщення

- ЄС розробив принцип квотного розподілу мігрантів (хоча саме слово «квоти» після його використання в European Agenda on Migration зникло) виходячи з таких показників:
- кількість населення країни-члена (40%),
- сукупний розмір ВВП (40%),
- кількість звернень за отриманням статусу біженця протягом 2010-2014 року (10%),
- показник безробіття (10%).

Впровадження політики переміщення

- Щоб попередити переїзд з бідніших країн ЄС до заможніших, Європейська комісія пропонує здійснювати розселення тільки за умови, що особа (біженець) погодилася з заборороною змінювати країну проживання протягом п'яти років, а також позбавити біженців можливості легалізації в інших країнах ЄС та доступу до соціальних прав.

Впровадження політики переміщення

- Передбачається, що прийом мігрантів супроводжуватиметься певною сумою коштів. Наразі мова йде про 6 000 євро з Фонду надання притулку, міграції та інтеграції (Asylum, Migration and Integration Fund, AMIF), який наповнюватимуть Європейська комісія (500 млн євро) та держави-члени. Найбільший внесок з яких повинна зробити Німеччина – 534 млн євро. Ця ініціатива мала б спонукати країни-члени бути більш поступливими, але з самого початку нашою хнулася на опір окремих країн. На сьогодні програма переміщення загальмувала, навіть при тому, що Німеччина готова взяти на себе додаткові зобов'язання зі збільшення своєї квоти.

Розрахунок квот розподілу біженців відповідно до Європейського плану переміщення

Країна	відсоток
Австрія	2.62%
Бельгія	2.91%
Болгарія	1.25%
Греція	1.9%
Естонія	1.76%
Італія	11.84%
Іспанія	9.10%
Кіпр	0.39%
Латвія	1.21%
Литва	1.16%
Люксембург	0.85%
Мальта	0.69%
Нідерланди	4.53%
Німеччина	18.42%
Польща	5.64%
Португалія	3.89%
Румунія	3.75%
Словаччина	1.78%
Словенія	1.15%
Угорщина	1.79%
Фінляндія	1.72%
Франція	14.17%
Хорватія	1.73%
Чеська Республіка	2.98%
Швеція	2.92%

Розрахунки ґрунтуються на показниках квітня 2015 року

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Впровадження політики переміщення

- У перспективі ЄС повинен впровадити загальний та обов'язковий механізм перерозподілу мігрантів у випадку повторення міграційної кризи. Такий механізм мав би вже діяти відповідно до Директиви тимчасового захисту (Temporary Protection Directive), прийнятої у відповідь на гуманітарну кризу, спричинену війною в колишній Югославії. Проте ЄС наразі утримується від її впровадження.

